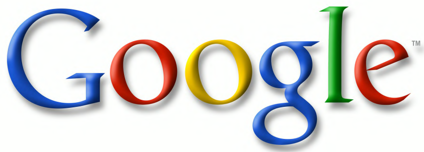

Íslenskir máls-
hættir 1847.
útg. Hallgr. Schevin[g]

ÆDES CHRISTI
in Academia Oxoniensi

Digitized by Google

Boðsrit

til að hlýða á

Þá opinberu yfirheyrslu

í

Reykjavíkur Skóla

þann 18. Júní 1847.

Íslenzkir málshættir safnaðir, útvaldir og í stafrofsröð færðir

af

Dr. H. Scheving.

Reykjavík.

Prentað á kostnað Reykjavíkur Skóla,

1847.

Vidbætir

vid íslenzka málshætti.

A.

A (af, P. rángt) fátækra metnadi skeinir djøfull dausinn.
á skammri stund skipast vedur í lopti (ekki er leingi ad skiptast, o. s. frv. P.).
ad klaustra er ekki ad flýta sjer.
ad leyna fundi er ad líkjast þjóf.
ad øllu er (þykir) nokkud, (sbr. Bodsrit: ad flestu má eitthvad finna).
advørun geldur (gyldir, P. rángt) ójafna þokk.
af annara er hver ørlátastur (margur er ør á annara o. s. frv. P.)
af eingum heimtást meira, enn hann getur.
af er þad, sem ádur var (þad er af, o. s. frv. P.).
af eru mestu vetrar þorkur, þá spóinn lángvellar.
af óráðsmanna sje fyllist mángarans pýngja.
af søgu segjanda verdur heyrandi fródari.
af verdur ad ráda nokkud úr hverju vandrædi, Ljósvetn. s. bls. 39.
áfeingur drykkur er óminnis øl.
afl er bezt í hverjum leik (afl er í leikum bezt, P.).
ágjarn er í ætt vid þjóf.

ágjarnan vantar eins feingid, sem ófeingid.
ágirnd etur sig aldrei metta.
aldradir til ráda, úngir til framkvæmda.
aldrei er elli einfara.
aldrei er gagn ad ósóma.
aldrei er kvennastjórn affaragód.
aldrei er ofmikid af gódu, Stellur. 8, bls. 133.
aldrei verdur ágirnd sødd.
alla (alla ber ad sama brunni) ad sama brunni ber.
alla brestur eitthvad (= einginn er algjørdur, Bodsr. og: allir hafa einhvern brest, P.).
allir eru børn hjá Boga.
allir hafa børnin verid (allir hafa úngir verid, P.).
alls er vant þeim ekkert á.
allt er betra, en aungull ber (berir aunglar, Bodsr.).
allt hermir apinn eptir.
allt tekur enda um sídir.
allt verdur gæfumanninum ad láni.
allt verdur til fjárins unnid, Grettirss. k. 61, bls. 133. (Flest verdur til, o. s. frv. P.).
allt verdur þrisvar fordum, Sturl. 9 þ. 34. k.
allt vinnst fyrir gjaldid = allt fæst fyrir peninginn, Bodsr.
allt vinnst upp og einnig molarnir.
allt vinnst, þá ad er verid.
aptur fýsir elskuga sins augnagamans; sbr. Fjølsvinnsmál 5ta er.: augnagamans fýsir aptur frián (svo les jeg fyrir: fán), hvars hann getur svast ad sjá.
aptur sækir fat i fornar hrukkur.
árla á fætur bú bætir.
ástin dregur sig ekki i hlje.
audna stýdur øflgan hug.
audur og áhugi skiljast aldrei ad.
audvelt er ad lofa, ørdugt ad efna.
audvelt er ófæddum ad basa.
audvelt þykir verk i annars hendi.

aumur er sá, sem einginn hnjóðar í.
aumur jafnan vosi venst (venst vesæll vosi, P.).
aungulsár fiskur forðast alla beitu, Kvæði S. Pjeturssonar blš. 219.

B.

Bakmálugur býr til vönd á sjálfs sins bak.
barnið ver en krókin ekki
ber vitni, þá báðir ljúga (ber baggi (beggja) vitni, þá (ef) ljúga skal, P.).
betra á sá sem berst enn hinn sem óhrífst.
betra er að hjer sje, enn hjer hafi verið, Skinnb. A. M. 123, 4 bl. (betra er hjer sje, enn h. v., P.).
betra er að vægjast til góðs, enn bægjast til ills, Sturl. 4ða bð. blš. 59. (sbr. P.)
betra er brjóstvit, enn bókvit.
betra er góð samvitska, enn krókótt orð, Skb. A. M. 128, 4. bl. blš. 187.
betra er gott fylgi, enn frænda stoð.
betra er lítið ljós, enn ofbirta.
betra er ófeingið, enn illa geymt.
betra er þykkt öl enn þunnt skol (öðruvísi Pr. 59).
betri er agi, enn ofmikið sjálfræði.
betri er bið, enn bráðræði (betri er biðlund beðin, enn bráðlega ráðin, P.).
betri er bið, enn bráður feingur.
betri er bíðandi byr, enn bráður andróður, Brynjúlfur byskup í athugagr. við Saxo.
betri er bjór enn botninn þur.
betri er bót, enn gloppa.
betri er ein haustbreiðsla, enn tvær vorbreiðslur.
betri er frægð, enn fje.
betri er grannkona góð, enn systir á fjarlægri lóð.
betri er haustskurður, enn horskurður, sjá: hollari er.
betri er mjór (smár; t. a. m. fiskur) feinginn, enn stór einginn.

betri er raun góð, enn sterk losun (enn raup mikið, P.), æfintýri af Valtara hertoga.
betri er seyrulaus fátækt, enn illa feinginn auður.
betri er treiningur enn traðgjöf (enn stór forsneiðingur).
bezt er að byrgja munn, þá betra er þagað, enn mælt.
bezt er að hyggja af því, sem ekki kann að fást.
bezt er að vera byrgur vel,
bezt (hægt Pr. hollt Boðsrit) er heilum vagni heim að aka.
bezt er heimskum heima (heima er h. b., P.)
bezt er hóf að hirða, þá hamingjan er blíð.
bezt er hver eigi það hann á.
bezt er til hófs að búa, Ásmundar s. kappab. í F. M. S. k. 1, bls. 465.
bezt er um heilt að binda (um heilt er b. a. b., P.)
betur vinnst opt blíðum áminningum, en lángri hirting.
bíða má sjer til batnaðar.
bilar flest, sem bráðað er.
bjúgur kálfur er betri enn ekki.
blað skilur bakka og egg, Fjölnir, 8da ár, bls. 57.
blíður er bakmáll í eyra (aðrir: bakmáll lætur blítt í eyra). Gillini-sálmur sjera Þorgeirs 2að v.
blindum (þeim blinda, P.) verður ei sjón að synd.
blindur er feigs vegur.
bóndinn stýður bóginn undir ríkum.
bornir frændur skulu bindast bræði, Fms. 5ta bð. bls. 15 í vísu; sbr. full er frænda rógur.
bótavant er gamalt brot.
bráð og laung er vesæls manns þorsin.
bráðlát er barnslund (= bráð er barns þorsin, og: brátt er barna skap, P.)
bráður er böguſmiður (söguſmiður, P.).
bráður er þurs að brydda á reiði.
brák (það er brák Boðsrit) er að bera í bakkafullan lækinn.
bregður hverjum (flestum, P.) á banadægri (bregst al.)
brixl eru blossa efni.

breyzl enn vondra verja.
brotna skal bodi á skeri.
brunar (brydðir) fyrir Barda (brimar fyrir Barda, Bödsrit).
brunnur sá er óbyrgur sem bera þarf vatn í.
búinn er gálginn, en bófana vantar.
brynja gefur ei feigum fjør.
býst er brúdir við (á, að) fyrstu bidli, en blídkast sídar, (víknar sídan), Brynjúlfur byskup í athugagr. við Saxo.
bætir sá ei brók annars, sem ber er um rassinn sjálfur (sá kann ekki að bæta brók, o. s. frv. Bödsrit.)

D.

Deila djarfrádir, þó daufir sjeu bádir.
djarft má fyrir dádaverk svara.
digur rass þarf vída brók.
dirfist madur af meira, Parcevals s.
dramb er falli næst.
dregid er það sem drýpur (þ. e. dettur nidur, er sagt í spilum.)
dreingur er sá dreingsverk vinnur.
dreymir hvern til daglátanna.
drjúg eru morgunverkin.
dunar litid þó ein-dúfa dansi.
dygd er fridleiks dýrsta gersi.
dýrmætt er (dýrt er líf) lífid, þá daudinn kallar.
dælt þykir hrøfnunum vid hann lodinn (þ. e. saudinn); dælt gjørir hrafninn sjer vid lodinn, P.

E.

Ef allir væru jafnir, þá væri einginn mestur.
ef nægtin sparar ekki, er einginn neydarfordi.
efnin þurfa til alls.
ei má vid ølln sjá, Grettis s. 54. k. bls. 128.
ei veit hvers hugar hverjum ljær, Sneglu-Halla þ. 7. k.
eigi er hver slíkur, sem hann er sjedur, Þáttur Hemings

Asláksſonar 5. k. adrir: ekki er hver allur þar ſem hann er ſjedur.
eigi er hægt undan helju ad ſtýra, Snjársljód.
eigi má gjøra (ekki er hægt ad gjøra, P.) tvo mága ad (úr, P.) einni dóttur, Hrólfs ſ. Gautrekssonar 1. k. blſ. 58. i F. N. ſ. 3. bd.
eigi má ſkøpum renna, Hardar ſ. og Hólmv. 35. k. (Ei má fyrir þad renna, ſem manni er ſkapad, P.).
eigi veit hverju heilli hvergi kemur (hverja heill hver hefur), Gautreks ſ. i F. N. ſ. 3. bd. blſ. 4.
eigingjarn hlær ef annan ſlær.
ein gløp ſækir hvern jarl, Fmſ. 5ta bd. blſ. 200 i visu.
einhvernveginn ſlúnginn ſleppur.
einn er ørkvisi ættar hverrar (ótti er ørkvisi, P. rángt).
einslitir fuglar ſljúga ſaman (ſamlikir fuglar ſljúga ſjer i hóp, P.).
einum ad þóknaſt ekki er gott, øllum hálfu verra
eitt er ad rádgjøra, annad ad framkvæma.
eitt er ad hljóta, annad ad njóta.
eitt mein ſækir hvern jarl, Fms. 4da bd. blſ. 195 i visu.
eitt ſverd dregur annad úr ſkeidum.
eitthvad leggſt þeim til, ſem ekki er feigur.
eitthvad verdur óþarſtun ad vinna.
ekkert ad gjøra er ills byrjun.
ekkert ad gjøra kennir illt ad vinna (ſá ſem ekkert gjørir, v. ſ. frv. P.).
ekkert er ſvo vel gjørt, ad ekki verdi ad þvi fundid.
ekkert er verra, en vara heimſkan.
ekkert er þad fól, ad eingi þurſi tól, Rímur Ingvars pretts og Parva Magnúsar í Øgri i manſaung.
ekkert feitir ſvo heſtinn, ſem húsbóndans auga.
ekkert óhóf kann leingi ad ſtandaſt = ſkømm er óhófs æfi, P.).
ekki á ſaman ſvángur magi og ſkrautlegur kyrtill.
ekki á ſaman tvøfaldur og einfaldur (þad á ekki ſaman ſlægur og einfaldur, Bodsrit).

ekki ber ætid bezti málsstofn sigurinn úr bitum.
ekki blæs ætid eins.
ekki dugir þeim hjarta, sem huglaus er, Krákumál 22 er.
ekki er afnáms sje í aumra slikum.
ekki er allar konur eins ad kyssa (øllum konum eins ad heilsa, P).
ekki er allt feingid med audnum.
ekki er falsvinur óvin betri.
ekki er gaman ad glettast vid hrosshausinn.
ekki er gaman (hlæandi) ad óskøpunum.
ekki er hann spordur margordur, og þó gledur hann børnin.
ekki er hirdanda hey ef hvassara er, enn laufvindar.
ekki er hugurinu vid áfánga bundinn.
ekki er hægt ad hvinnska þar sem heimabóndinn er þjófur, D.
ekki er kyn þó kvarti svángur.
ekki er lánid allra.
ekki er leidum ad líkjast, hvar loslegir rikja (seinna hlutanum sleppir P).
ekki er mædu markadur bás.
ekki er námsvant (námsamt, P. rángt) nakinn ad særa.
ekki er óhófid aurasælt.
ekki er ólánid leingi til ad vilja.
ekki er sama verkid eins virt fyrir øllum.
ekki er skollinn (fjandinn, P) idjulaus, Stellur. 6. mansaung 19. er.
ekki er smámennid leingi ad eta sig upp.
ekki er svo aumt kvikindi, ad ekki sje betra ad hafa þad med sjer, enn móti.
ekki er vakurt nema vel sje ridid (adrir: þó ridid sje, nema ridid sje, P).
ekki er vandskirt fátæks manns barn (adrir: ekki eru vandskird fátækra manna børnin).
ekki er vert ad leita þess utanhúss, sem innanhúss er ad fá.
ekki er vert ad þakka, ádur enn madur smakkar; þakkadu ei fyr, enn þú hefur þegid, P).

ekki er vitid meira, enn gud gaf, þó tók hrafninn það hálft af (seinna hlutanum sleppir P).
ekki er það mjer gott þó ødrum sjeni, sagdi eiginngjarn.
ekki er øllu skrøkvad, sem skrafad er.
ekki er øllum hólid hent, Ritlingareðstur.
ekki er øllum svip eins ad trúa.
ekki eru betri sjálfs (eigin) klædir, enn annara.
ekki eru einkis virdandi aumra ráð.
ekki eru ætid jól.
ekki fagna þjøflar bansl, nema barki med.
ekki fer alltid (sjaldan fer, P.) betur þá breytt er.
ekki fer hinn vesæli allra unaðsemda á mis.
ekki gefur á allt ad kjósa.
ekki getur einn þjøfull verid ljóss eingill til lángframa.
ekki grær um opt hrærdan stein.
ekki grætur barnid, ef það fær allan sinn vilja.
ekki hafa allir hjartað á vørunum.
ekki hentar sult ad sjóda, þá mørgum skal bjóða (þá margan skal fæda, P).
ekki (sjaldan, P.) hledst svo allt á einn, ad ekki fylgi løstur (brestur, P.) neinn.
ekki hæfir blaudum manni vin ad drekka, Hervarar s. í 4. bl. broti, bls. 84.
ekki hæfir hræddum ad halda á merki.
ekki kemba allir hærurnar (ekki eiga allir hærurnar ad kemba).
ekki kemur dufa úr hrafns eggi.
ekki leida allar sóttir til bana.
ekki má allt brjóta, sem brákad (bogid) er.
ekki má fresta því, sem fram á ad fara.
ekki má sá kløkkva, sem fús er farar; sbr. Skírnisfør 13. er.
ekki reidist stedji stórhøggunum.
ekki rjúka allar seydur í senn.
ekki saka hann óbænir, sem saklaus er.
ekki skýlir skugginn þá skynid er bjart, D.
ekki smidast hestskónagli í einu høggi, Stellur.

ekki tjáir ad gráta ordinn skada, kv. sjera Steffáns í Vallanesi bls. 123.

ekki veit fyr enn svarad er, Þorfinns s. Karlsefnis i „Grønl. Hist. Mindesm." 2. bd. bls. 392.

ekki verdur (bædi) átt og útborid (af sjed, P).

ekki verdur i allt sjed.

ekki verdur talad ord aptur tekid (= tølud ord verda ei aptur tekin, P).

ekki verdur þeim trúad, sem eingu getur leynt.

ekki verdur ullsjódur ad silki, þó gull hann geymi.

ekki verdur øllum i øndvegi skipad.

ekki vinnst allt med orku, er þó vinnst med lagi.

ekki vægir úlfur saudum, Grobb. r. 1ta mansf. (= ekki vægir vargurinn, Bodsr.).

ekki væntir gæfan kvølds, ef visnad var frá ad morgni.

ekki þarf hund med osti (oka) i ad slá ef svipan er nærri.

ekki þykir skasinu skømm ad sjer; sjá: aldrei þykir, o. s. frv.

eldur er vidar fura (þ. e. eydandi), Lýsings þáttur.

eltur undan sækir, kv. sjera Steffáns i Vallan. bls. 60.

eingan brestur þad hann á.

eingan drepa digur hót (= eingan slá stóryrdin i hel, Bodsr.

eingi ber allt mein frá eldi.

eingi brunnur er svo djúpur ad ekki verdi uppausinn (aldrei Pr. 27).

eingi deilir leingi einn.

eingi er allt i senn úngur og gamall, Hirdskrá 24da kap. (Fár er i senn forn og úngur, P).

eingi er at feigri þó framarla standi i orustu; sbr. Krákumál 22. er.

eingi er at vítaverdari þó varlega fari.

eingi er svo argur ad ekki fylgi nokkud gott.

eingi er svo argur ad ekki megi á hann ljúga.

eingi er svo argur ad ekki megi af honum læra.

eingi er svo illa breinn ad ekki fylgi fori neinn.

eingi fædist med formennskunni.

eingi getur bodid betra, enn sjálfur hefur.
eingi hefur á þøgninni (= þøgn er ekki á þing færd, Bodsr.)
eingi hefur betra ad bjóda, enn til hefur., Grettis s. 96. k. bls. 161.
eingi hefur sin. eyru á allra (annars, P) høfdi.
eingi hrafn høggur annars augu út.
eingi hvitnar þó annan kámi.
eingi kemst yfir ásett mid.
eingi kemst leingra enn gud vill.
eingi kennir þad ødrum, er ei kann sjálfur.
eingi lifir ordalaust.
eingi lætur sér annars viti ad varnadi, þáttur Þorsteins Stángarh.
eingi má feigd sinni forda; sbr. Snjársljód.
eingi (mangi) má vid skøpum vinna (giøra, P), Volsúnga s. i. F. N. s. 1ta bd. 36 k. bls. 216.
eingi ragur fiflar (aldrei fiflar ragur, P) frida konu.
eingi sefur sier sigurinn i hendur.
eingi tekur af sjálfum sier.
eingi tekur þar skil, sem ekki eru til.
eingi veit á hverri stundu mælir (ekki veit á hv. st m., P).
eingi veit (aldrei má vita, P) ad hverju barni gagn verdur. ekki veit, o. s. frv. Bodsrit).
eingi veit hvad undir annars stakki býr.
eingi veit hvad verda kann; sjá: margur veit hvad vill, en ekki hvad verda kann, P).
eingi veit hvar sæls manns efni situr.
eingi veit ófreistad.
eingi veit sina æfina fyr enn øll er.
eingi verdur af eingu frægur (ágætur af eingu, P).
eingi verdur gripinn þar, hann ekki kom.
eingi verdur hvitari þó hann adra sverti.
eingum er bót i annars bøli (happ i annars falli, P).
eingum er gagn (eingi hefur gagn, P) ad þeim augunum, sem hann sier ekki med.

eingum er leyst ad sverja fyrir huga sinn.
eingum nægist ekkert.
eingum (fáum, P) þykir sitt ofmikid.
eptir budlúngs (konúngs, P) sid,| breytir allt hans lid.
eptir útlendri þjód apar gikkurinn.
eptir vinnunni fara verkalaunin (eru launin, **Bodsrit.**)
erfingjans grátur er innra hlátur.
eydsla hefur ágirni sjer til addrátta.

F.

Fáir eru vinir hins volada (fáa á voladur vini, P)
fáir láta sjer lán sitt nægja.
fánýtt er falsarans lof.
fár geingur (þ. e. kemst) of sköp norna, **Krákumál 24. er.**
fár hyggur (fáir hyggja, P) þegjanda þörf, **Háfamál.**
fátt er bótalaust böl (= fátt er þad, sem fæst eingi bót vid, P).
fátt er svo ónýtt, ad til einkis sje nýtt.
fátæktin er lötum fylgisöm.
fjegjöfull eydir, en fjedrögull seidir.
feitur uxi hefur fulla sök, gledileikur **S. Péturssonar**; sjá: feitur göltur fær vel sök, P).
fleira má bita, enn feita steik.
fleira rædur sigri, en svinafjöld.
fleira sjer í augum, enn skartid eitt (fleira þarf til skikkanlegheitanna, enn, v. s. frv. P).
flest er hey í hardindum.
flest er (verdur P.) til fjárins unnid.
flest er úngum óunnid.
flest of fer um sidir flatt.
flest vinnur svángur madur til sadnings.
flestar eru prúdar konur fámálugat, **Grettis s. 92 k. í visu.**
flestir girnast frid í stridinu, **Skipreika sálmur sjera Þorgeirs Andresarsonar 50 er.**
flestum er titt ad fylgja sinum brætti.

fljótt læknast lastyrdi løgin; samanb: seint læknast, P).
forvitinn vill allt vita nema sína eigin vømm.
framkæmd fylgir frami og gæfa.
fríðleikur veitir augunum gladning, en pýngjunni litla sadning; sbr. fríðleikurinn kann ad fylla augum, enn ekki píngurinn, P).
fridur er fjádur svanni.
fridurinn tedur tún og eingi.
frædur er hver fregnar, Parcevals s.
fúll er frændarógur, Fms. 5. bd. bls. 15; sbr. bornir frændur skulu bindast brædi.
fylgist ad furtur og hnakki.
fyrnist sorg þá frá lídur.
fyr á gømlum uxanum ad bæsa, enn kálfinum, Fms. 6ta bd. bls. 23. (fyr skal bæsa kálfinum, enn, o. s. frv. P).
fyrra verkid vinnur hid seinna.
fyrri er næring, enn fullur magi.
fyrri er skuld sjegjøfum.
fyrst réttsýnn, svo fjegjøfull.
fyrst skal frømum bera, þó má børd á vera (skullt skal frómum, o. s. frv., P).
føgur er kápa „frómleikans", Gylliniljód síera Þorgeirs, 12. er.

G.

Gamlir búmenn bila síst.
gefid og aptur tekid er stólid
geingin er gýgur (þ. e. trøllkona = ámá; þadan er ámusótt = heimakoma) úr fæti, en hardsperra aptur komin.
geltinn hundur glepsar síst.
gerdi er bezt ad gjøra, Skinnb. A. M. í 4ra bl. br. 188.
gjørdu skrálnum (skálkinum) bezt, hann launar þér verst.
glada hjartad gódu spáir.
glód er gløggskigna (?); adrir: gløggskignastur (glædur er gløggskignastur (?), Lýslings háttur.

glæpur er gestkoma ef gjörist í rökkuð, Atlamál en grænlenzku 32. er. Rasks útg.

gløggur reikningur gjörir góða vináttu (góður reikningsskapur gjörir góðan kompánaskap, P).

góð íþrótt er gulli betri.

góð løg aptra mørgum illt að gjöra.

góðan varning vantar sjaldan kaupanda.

gott á fiskurinn, hann má drekka þegar hann vill, sagði drykkjurúturinn.

gott að gjøra er aldrei ofseint.

gott barn kveður góða vísu; sjá P. bls. 123. 2 línu.

gott dæmi er á við góða ræðu.

gott er að eiga góðan að.

gott er að elda gømlum við.

gott er að hafa barn til blóra (gott er barn til blóra, P).

gott er að vera við góða sáttur (gott er við fróma að forlíkast, P).

gott er allt við góða að skipta.

gott er geingnu að hrósa; sbr. Snjársljóð.

gott er góðu að mæta, D.

gott er það jafnan að gefa betri raun, enn margur ætlar, Grettis. s. 96 k. bls. 260.

gott er þeim, sem geð hefur glatt; sbr. kátt er þeim ei kennir sorg.

gott kemur aldin af góðum viði, Parcevals s.

gott verk gefur góða raun, Kitlingarekstur.

guð krefur ei meira, enn hann gefur.

guð ræður sókn og sigri, Fms. 7, 155.

guðseingill innanhúss, háðjøsull heima.

gulli betra er gøfugt nafn. Kitlingarekstur.

gæfa fylgir góðri nennu.

H.

Hagnýtni drýgir litla mynt.

hálft ef hundi býður, heilt ef manni býður.

hált er heims glisið.

hálur er heima hver, Hávamál 37. er.
hamingjan ferdast heiman, og hittir hann hún vill.
hart er hrafns brjóstid.
hátt hlakka ernir yfir hræfeingi (hræfningi, P).
hátt hugsar heimskan úr hófi.
hefnd dregur illa sættir saman.
hefnd egnir til hefnda.
heimskt er heima alid barn; sjá: heimskur er heima alinn sonur, P).
heimskur hurdu skellir.
heimskur ljær spóninn, en lepur sjálfur.
heimskur lætur á glisi ginnast.
hendir seinn hvatan, Odysseifsdrápa 8da bók.
hjálpi mjer gud, ekki þurfti jeg gat (sídara hlutanum sleppir P).
hófsemi er heilsu bezt.
hollari (betri) er haustskurdur, en horskurdur.
hollari eru (hverjum) sannindi beisk, en sætar lygar.
hollt (gott, Bodsr.) er heilum vagni heim ad aka, Brynjúlfur byskup í athugagr. vid Saxo.
horfid er takmarkid, þá hófsins missir.
horskir nískur fís í flest.
hugvitid er hverju láni betra.
hundstúngan grædir, en kattartúngan særir.
húsbóndans auga vinnur hjúanna hálfa verk.
hvad skal blindum bók?
hvad skal heim ad búa, sem öll hjú hata?
hvad stodar full kista ef kölski geymir lyklanna?
hvar skal óbodinn sitja?
hver annan vill ofan rída fellur tídum sjálfur úr södli.
hver er audgari, enn hann hykist, S. Ans Bogsveigis í F. M. s. 2. bd. bls. 359. (Margur er ríkari enn hann hykist, P).
hver er svo kvaddur, sem hann er klæddur.
hver er vid sína heimskuna bundinn (sinn er vid hverja heimskuna bundinn, P).

hver fær sig reyndan, sem mikid hefur vid heiminn ad skipta (seinni hlutanum sleppir P).

hver hefur eyk, sem af ødrum dregur, Grettis s. 33. kap. bls. 102, en i Harbards ljódum 21ta er. stendur: þad hefur eik, er af annari skefur.

hver hefur sin ad binda sár.

hver hefur sina byrdi ad bera.

hver hefur sitt ad lita (lofa) lán (hver hefur sitt lán ad lita (adrir: lýta).

hver madur lifir ad munum sinum, Oddrúnar grátur 32. er.

hver kvedur sinnar þurftar, Ekkjuríma (kvedur hver, o. s. frv., Bodsrit.)

hver metur sig mest, þá litlu er ad skipta.

hver sem glettist vid gikkinn, hann fær af honum hnikkinn.

hver sem hygginn vill vera, hlýtur fyrst okid ad bera.

hver veggur vinnur upp sina mold.

hver veit hverju sleppir, en ekki hvad hann hreppir (hef eg mikid, hvad eg hreppi veit eg ei, P.)

hver verdur sinum forløgum ad fylgja; sbr. søgu Vemundar køgurs bls. 248.

hver vill halda sinu.

hver vill sitt fyllist.

hver ystirsjón hefur sinn hala.

hver ætlar annan eptir sjer.

hverju beini verdur ad fylgja nokkud.

hverjum bergur nokkud, sem eigi er feigur, Fóstbrædra s. í Grønl. H. M. 2. bd. bls. 372.

hverjum er sárt til sinna Ljódabók J. Þorlákssonar 2. bd. bls. 197. Hverjum er sinn sár, P).

hverjum lætur sitt lag bezt.

hvern dregur i sina ætt, Parcevals s.

hvert mál er eptir þvi, sem þad er virt (= svo er hvert mál, sem þad er virt, Bodsrit).

hvert verk lofar sig sjálft.
hvílast býdur unnid verk.
hygginn er sá, sem lætur sér annars víti ad varnadi, Njála 13. k. bls. 23.
hyggin ræda heptir strid, Kitlíngarekstur.
hyggni greidir heidri veg.
hægra er ad finna ad, enn gjøra betur.
hægra er ad tala tólf jøkla, enn gánga einn.
hægra er ad virdast gódur, enn vera þad.
hægt er ad venjast ófridri ásjónu.
hætt er þeim vid falli, sem hátt hreykist.
hæverska er hyggins einkenni
høfnun ástar hatur kveikir.
hønd (þ. e. þjófs) skal í hóf stytta, Smſ. 5. bd. bls. 42. í visu.

I.

Í fjórda sinni er fullreynt.
í saurugu keri spillist gódur drykkur.
í sæng skal sveingd þola (í hvílu er skást húngur ad þola, P).
ill er þeim einvera, sem yfir illu býr.
illa eldist sviplyndra vinátta.
illa gefst opt of-dinrækni barna, D.
illa gyllist gull med eyri, Kitlíngarekstur.
illa rekur illvilji annars erindi.
illa skartar heimskan heima, hálfu ver utanhúss.
illa skartar skørnugt lín, Kitlíngarekstur. (Ekki er skart ad skørnugu líni, P).
illa veitist þad med óvilja er gjørt.
illir kvida endurgjaldi.
illt er ad binda vináttu vid illa ræmdan.
illt er ad eiga eptirkaup hjá skuldseigum.
illt er ad ginna gamlan ref.
illt er ad halda til þess smámununum, ad madur týni stórum.
illt er ad hepta (þ. e. stemma stigu fyrir) heimfúsan klár.

illt er ad kenna afgømlum, Ritlíngarekstur.
illt er ad ljá þad annar á.
illt er ad sturla grátid geð, Ritlíngarekstur.
illt er ad veita þad ødrum, sem ófrjálst er.
illt er ad vera uppá adra kominn.
illt er betra enn ekki (= betra er illt, enn ekki par, Bodsr).
illt er illan ad sida.
illt er ragan ad eggja í snarpri orustu, Krákumál 22 er.
illt er sofanda manni og sjúkum ad trúa.
illt er tvísættum ad trúa, D.
illt er vid dýran ad deila, D.
illt er vid hamingju ad etja.
illt er visu von ad kaupa (úr visu, P.), s. Hrólfs Gautreksf. 1. k. blf. 60. í F. N. s. 3. bd.
illt er þeim ad fara í skóg, er hrædist hvern fauskinn.
illt er þeim med boga, sem ekki kann upp ad toga (hvad skal þeim med boga, sem o. s. frv. Bodsrit).
illt hefst af illum.
illt hlýzt af illum, Grettis s. 36. k. blf. 113.
illt kaup er ad taka glæp vid miklu happi; sbr. þátt Þorst. Stángarhøgga.
illum gjørir (geymir, Bodsrit) ef ekki nýtur.
illum hvopti (hvolpi, P) mælir einginn gott.
illur jafnan ills á von (illur á jafnan ills von, P).

J.

Jafnan er hálfsøgd sagan ef einn segir frá, Grettis s. 48. k. blf. 121. (Hálfsøgd er saga, o. s. frv., P)
jafnan eru margir ad frændsemi, Islendínga s. (útg. 1829) 1. bd. blf. 145.
jafnan heyrist ei, sem er, Grettis s. 96. k. blf. 166.
jafnt er þá kinnhestur er góldinn kjaptshøggi, Stafrofskver P. Gudjónssonar.

K.

Kalt skal við kalið leggja.
kátt er þeim ei kennir sorg, Stafrofsk. P. Guðjónssonar.
koma má sínu fram, þó hægt fari af stað.
kornið fyllir (skal fylla, P.) mælirinn.
kveinka sjer flestir, þá komið er inn úr skinninu.
köld ráð koma frá kaldrifjuðum.

L.

Lagður vegur er ljettfarnastur.
laglega fara lítið má (opt má lítið laglega fara, P).
lágtöluð er tóm pýngja.
lánþingum er litla stund að fagna (= ekki er lán leingur enn ljeð er, P).
lastmáll og kjaftsmáll sitja opt á bekk saman.
lastmálugur verður hverjum leiður.
laungum er hefnigjarnt lítið vit.
laungum slímir latur.
leikarinn dansar fyrir vinningnum (varningnum, P).
leingi glíma líkir tveir.
leingi má ágæða.
leingi má ljett upp taka.
leingi styður hollur nágranni.
leingi má vont versna.
leingi teygir kerling lopa.
leingi togast tveir eigingjarnir á.
ljett er að taka loforð stórt fyrir lítið bú, í óprentuðu kvæði eptir sjera Hallgrím Pjetursson.
lífa atkvæði lýða, Harðar s. 6. kap. í vísu.
líka villast lærðir menn.
lítið bagar og lítið lagar (lítið lagar lítið bagar P).
lítið (lifið, P. rángt) er litlu skapi raun.
lítið er lúnga í lóuþræls únga, þó er enn minna mannvitið kvenna.
lítið ertir (egnir) lundillan.

litid gagnar gaungumanni gøfug ætt (ødruvísi P).
litid geingur undan løðurmenninu.
litid hugnast litla fólkinu.
litid stoda ordin góð ef ekki er meira.
litid stodar latan, þó laungum skodi verk sitt.
litid stodar audur án yndis.
litid stodar þad, þó kýrin mjólki vel, ef hún fellir føtuna.
litilþæg eru litlu børnin.
litla hríd skín bjartur málmur í móðugri hirzlu, Hirdløg 27. kap.
litt er sá heill, er í augun verkir, Fóstbræðrasaga á skinnbókarbroti.
litur gjøf til launa (= æ sjer gjøf til gjalda, P).
lýttur er sá, sem ekki fylgir landssidnum (sá er lýttur, o. s. frv. P).
læra (nema, og: þad nema, P) børn þad á bæ er títt.

M.

Maklegur hródur er eingum ofgódur (forþjentur, o. s. frv., P).
man mýsla hvar mat sjer fann.
mangi (eingi) má vid forløgum brjótast, Vatnsdæla í handriti.
marga á sjer Mammon þræla.
margan hefur flasid fellt.
margan hefur limalángur lagad.
margan þad sækir, er minnst varir, Sólarljód, 8. er.
margar eru mannsæfirnar (mørg er mannsæfin), Gyllinisálmur sjera Þorgeirs Andressonar 1. er.
margir eru ljúfari ad lofordum, enn útlátum.
margir ómaklegir gjalda eins illsku.
margir verda vaskir í einángrinu, þótt litt sjeu vaskir þess á milli, Eyrbyggja s. 18. kap. bls. 60.
margs fer sá á mis, er á morgna sefur (margt hefur sá minna, er á morgna sefur, P).
margt ber málugum á góma.
margt er á ad minnast, þá málvinir finnast.

margt er betur átt, enn óstad.
margt er glisid í mángarans búd (margt er fagurt í kaupmanns búdinni, P).
margt er líkt med þeim, sem gódir þykjast, Grettis s. 45. kap. bls. 119.
margt er þad, sem í þokunni býr (þad er svo margt, o. s. frv., P).
margt er þad, sem þörsina þjáir, Sigurdar kvida Hundíngsbana önnur 10da er.
margt fer ødruvísi, enn áhorfist (enn ætlad er, P).
margt finna seppar í sorphaugum.
margt geingur (fer, P) ver, enn varir, Háfamál, 40. er.
margt kann auga eitt ad greina, Snjársljód.
margt kemur upp þá hjúin deila.
margt má (kann, Bodsrit) heilan hindra.
margur á ord í annars fari.
margur berst á, sem ekkert á.
margur dregst med (hefur) djúpa und, þó dult fari.
margur er feigs vodinn.
margur er ills aukí.
margur er ills ótti (margt óttast hinn seki, og samvizkan illi, P).
margur er skáld þó hann yrki ekki.
margur gefst upp á midri leid (margir eru þreyttir, o. s. frv., P).
margur girnist margs, sem hann þarf þó ekki.
margur gjørir ei af því illt ad hann getur þad ekki (margan hindrar, og s. frv. P).
margur gjørir litid úr því, sem honum er ekki lagid.
margur gjørir rád fyrir (kvidir, Bodsrit) þeim degi, sem ekki kemur yfir hann.
margur gledst vid vel kvedin ord (hver gledst, o. s. frv. Bodsrit).
margur gyllir, þó grátt sé undir.
margur hefur laung hlaup, en litid kaup.
margur hvatti egi sína, en høggur þó ekki.
margur kafnar undir nafni.

margur ljær holdi lausan taum, þó leynt fari (litið á beri).
margur rjettir við úr litlum vonum.
margur sigrast af mjúkri bæn.
margur skipast vel við góðan búning, Fms. 6. bd. bls. 208.
margur sparar sitt, en níðist á annara.
margur talar dánumannlega, en breytir sem bófi.
margur talar litla stund, og iðrast eptir leingi.
margur tók í mein sjer, en fekk vanþökk til launa.
margur tók við mútunni en misti frelsið (margur tók við gáfunni, o. s. frv, Boðsrit).
margur verður feiginn að nýta það seinna, sem hann áður kastaði.
margur verður svikinn í sæti, en síður á fæti.
markar svell í miðgóu.
maturinn er fyrir öllu (= matur er manns megin), Aur Grobbians ríma.
með ráðum verður rýmdur frá sjer bagi, D.
meðalhófið er marghæfast.
mein er þeim, sem í myrkur rata.
meira vinnur hygginn með ráðum, enn ákafa.
meira vinnur vit, enn stríð.
mennt er betri, enn mikið fje.
mest bylur í tómri tunnu (í tómum ílátum bylur mest, P).
mest vilja mannleysingjar stakka, D.
miðvikudagur er einn um veður.
mikið er konúngsríkið, og mikil er konúngs gipta, saga Ans Bogsveigis í Fms. 2. bd. bls. 354 (mikið er konungs ríki P).
mikið er til ábatans (fyrir ábatann) unnið, kvæði sjera St. í Vallanesi.
mikið kennir vaninn, Parcevals s.
miklu veldur fæðingin, meira uppfóstrið.
misjafnir eru blinds manns bitar, F.
misskipt er manna láni (aðrir: gæfu láni) = ekki er lánið allra.
mitt var það, en ekki þitt, kvað bófi, greip annars pening af gólfi.

mjúkt andsvar mýkir reidi.
módir dylur barnsins bresti (þar af þróast lestir, bæta sumir vid).
mýkist flest, sem margbeygt er (opt beygt verdur um sídir mjúkt, P).
mætur er fridleikur ef mannkostir fylgja.
mørg er mannsæfin.
mørgum gjørir mælgin (sín mælgi) skemd.
mørgum skýzt þó skír sje (skýzt þó skírir sjeu, Bodsrit).
mørgum þykir maturinn gódur, þó hann smiki ekki.

N.

Námid vill til náttúrunnar snúa, D.
neyd kennir nýtni.
njóta skal fjarins medan kostur er, Fms. 6. bd. bls. 15.
nóg er til þá neitinn losar.
nú er þad af, sem ádur var (sjá: af er þad, o. s frv).
nær ølid geingur inn (þegar vinid geingur inn, Bodsrit) geingur vitid út.
nærri er vodi ef illa vill til.

O.

Odrjúgur verdur útborinn eyrir.
ofdrykkja er illur rádgjafi.
ofneytzla er eldur fjármuna, D.
oftæki (þ. e. oftak) hnekkir afli.
óhóf elur fjárplóg.
ókenndur varningur fyrrir margan fje (ókunnugur, o. s. frv. Bodsrit)
ónenning ber ørbyrgd á bakí, en álas fyrir brjósti.
ónenning er undirrót til klækja.
opt af neista bálid brann, Gyllinisálmur sjera Þorgeirs Andresarsonar.
opt aflagar illur vani góda náttúru.
opt bendir eft fyrir illum ásetningi.
opt blekkir ordslægur einfaldan.

opt breytir lítid atvik laungu áformi.
opt brjótast med þeim barnórar, sem saman eiga ad búa
opt drepa ill dæmi óstyrkva dygd.
opt dylst vizta undir vondri kápu.
opt er dídill (þjófur) seint á ferd, 2. Stellurima 13. er.
opt er dófinn ófeilinn.
opt er dulur undir dökkum feldi.
opt er elskan amalynd.
opt er fen í fögru eingi.
opt er gáta lýgi næst, Ný Fjelagsrit 4. ár, blſ. 113.
opt er gódur gjafalítill.
opt er í hirdsölum óheill lýdur.
opt er innan fridur utan ljótur.
opt er í vondum skeidum vænt sverd.
opt er lágur sess hægur (lágur sess er opt hægur, P).
opt er lygd í farandkonu (förukonu) ferd.
opt er lötum illt í fæti, þá eitthvad þarf ad fara.
opt er málsnjall midlúngi sannordur (ódruvísi P).
opt er mjór stofn mikillar gæfu (ódruvísi P).
opt er morgunhlátur aptans grátur.
opt er munadur ótta blandinn.
opt er ragn (illmæli, P.) í þræls reidi.
opt er refur í raudum hárum (þ. e. opt eru raudhærdir menn reflyndir). Skinnb. A. M. í 4ra bl. br.
opt er sá dómhardur, sem dómsvald ei ber.
opt er sjálfum vjel verst, Stafrofskver P. Gudjónssonar.
opt er slinni slippifeingur. Slinninn er opt, og s. frv. og: opt er þrællinn bædi slisinn og slippifeingur, P.
opt er snaudur vinur audgum betri.
opt er snotur (vitur madur, P.) seinn til svars.
opt er sultur í sjálfrædi.
opt er þad gott, sem ekki er samlíkt (opt kann þad gott ad vera, sem, o. s. frv. P).
opt er örsnaud kona audmanns prýdi.
opt eru audbúar audnulitlir, Hyndluljód hin yngri.

opt eru augu innra manns spegill.
opt eru gisin hin gomlu ker.
opt eru vaskar hendur undir vargsbelgi, Brynjólfur byskup i athugagr. vid Saxo.
opt fer hending undan hegning (straffi, P).
opt ferst illur med illum.
opt fær ill byrjun gódan enda, Kv. Sigurdar Petursonar bls. 174.
opt fær sá knjesig, sem knárri er (opt fær sá sterkari knjesig fyrir heim veikari, P).
opt fær sá um sídir gott undanhald, sem leingi á erfitt á móti, Skipreikasálmur sjera Þorgeirs Andrésarsonar, 59da er.
opt gefur óverdum happ.
opt geingur audur fyrir mannkostum.
opt gjørir kaupskapur vina skard i vináttuna (opt gjørir vinanna kaupskapur, o. s. frv., P).
opt gráta konur þad á annari stundu, er þær eggja á annari; sbr. Þátt Þorst. Stángarhøggs.
opt grær gott i grennd vid illt.
opt hafa herrar ódygga (misjafna, P.) þjóna.
opt hafa hundar þad, er hafna sessunautar.
opt hafa losleg dæmi litla fylgd.
opt hlotnast hundi, þad hjúum er ætlad.
opt hlær heimskur ad hugsun sinni.
opt ilmar eitrud rót (opt er eitradur ávøxtur ilmandi, P).
opt kemst sá i krappan dans, sem ekki leitar fyrir sjer.
opt kemur litil gjøf sjer vel, Odysseifs dr. 6ta bók bls. 25.
opt kemur osstopa hnekking.
opt kemur óvørum (adrir: óvæntum) happ.
opt kemur snikinn þá etid er.
opt liggur bygd i dupti, þá løsturinn hreykir hátt.
opt ljúgast lausingja heit.
opt lofar læknirinn heilsunni, hún er þó ekki i hans valdi.
opt má ad lidi verda, þó litill sje.

opt má af máli þekkja manninn, hver helzt hann er (opt má af máli kenna hver madurinn er, P).
opt mælir sá sjálfum sjer óvirding, sem ødrum nidrar.
opt mætir prettur pretti.
opt óttast ragur ófyrirsynju.
opt rekast ríkismanna reigingar í rirdar hnipur.
opt ridur sá seint úr hladi, er snemma bindur sporana, kvædi sjera Steffáns í Vallanesi bls. 35. Sá ridur seint úr hladi, P.
opt rædur veldi meira, enn rjettindi.
opt sigrar lángt stríd strákslund.
opt skammast afspreingi ættar sinnar.
opt sparir leidum þats hefur ljúfum hugad, Háfamál 40ta er.
opt spillir lítil stund laungu erfidi.
opt sprettur løstur af losti.
opt steypir þad mørgum, þá stórir tveir deila (opt gyldir þad margra velferd, þegar, o. s. frv. P).
opt sýtir sá æsi er aldreigi mistir, Krákumál, F. M. s. 1ta bd. bls. 308.
opt tæla hygginn tvíræd ord.
opt vada óforsjálir í háskann.
opt vantar þann viljann, sem efnin hefur nóg (opt kann ad vanta, o. s. frv. P).
opt vegnar vondum best.
opt verda eptirlætisbørn ættarskømm.
opt verdur af litlu efni laung deila.
opt verdur af litlum upptøkum mikill afspreingur.
opt verdur mønnum ein stund at seinum, Harmsól, 41ta er.
opt verdur offnemm rádagjørd ad útideysu.
opt verdur óverdum tillt í tignarsæti.
opt verdur sárhøgg sígandi hefnd.
opt verdur (opt fer, Bódsrit) sá villur, er geta skal, Fóstbr. s. í Grønl. H. M. 2 bd. bls. 372.
opt verdur stritt vald endamjótt.
opt verdur vesæll ad manni.

opt vitnast, sem ei varast.
optast er túngutrúr tídindafár.
optast eru lastyrdi login.
ósamheldi er eymda módir.
óspart (ósárt) er stykki af annars stykki.
óstødugt er úngra ráð.
ósvinnum koma eptirrádin (illa i hag, bæta sumir við). Eptir á koma ósvinnum, o. s. frv. P.
ótímaverk rydur ødru sjer úr rúmi.
óttinn agar illan.
óttinn kvelur ágjarnan.
óttinn tvøfaldar alla hættu.
óvirt er audfeingi, en ofvirt torgæti.
óþakklæti er illa goldinn eyrir.
óþolinmædi gjørir vont enn verra.

P.

Prettur og púki bjuggu í einum búki, Stafrofskver P. Gudjónssonar.

R.

Ráð er ad taka hid minna, ef eigi fær hid meira, Fms. 6ta bd. bls. 148.
rángfeingni gjørir rird i búi (það rángfeingna, o. s. frv. P).
ratar rógur þó røkkvid sje.
raun er raupi visari.
reidinn madur reisir gegn sjer marga þrætu, D.
reynslan er fyrir heilum hleif.
riklundadur og rádgjarn verda sjaldan á eitt sáttir.
rikur fær þar rúm, sem fátækum er frávisad (hinn riki, o. s. frv. P).
rógstúngur reka frid úr húsi (ødruvisi P).

S.

Sá á ad byrja, sem bezt kvedur, Markólfssaga.

sá á óſigurinn viſan, ſem horfar undan hættunni.
sá á þef (lykt, P.), ſem fyrſt finnur.
sá bætir ekki brók annars, ſem berlærabur er ſjálfur, (ſá kann ekki ad bæta br., o. ſ, frv. Bodsrit).
sá er dreingur, ſem vid geingur, (þad er dreingur, ſem vid geingur, P).
sá er ekki likur til bøl ad bera, ſem ekki má bregda, ſ. Hrólfs Gautrekſſ. i F. N. ſ. 3ja bd. blſ. 60, 1 k.
sá er ekki túnguſpar, ſem kyrnir um kálfsróſuna.
sá er eingi gikkur, ſem ekki gjørir ſig þad (þad er eingi gikkur nema hann gjøri ſig þad, P).
sá fer ekki ſekur af þinginu, ſem ſjálfur ſig dæmir (ſem ſjálfur á ad dæma, P).
sá fær bezta hlutſkiptid, ſem heidurinn ber úr bitum.
sá fær opt naumt kaup, ſem nóg hefur hlaup (ſá fær naumt kaup, ſem neydiſt til ad hlaupa, P).
sá hefur allt ſitt, ſem eingum midlar.
sá hefur annan undir, er á rædur, ſ. Hr. Gautrekſſ. i F. N. ſ. 3ja bd. blſ. 64.
sá hefur ekki, ſem ei hættir.
sá hefur ſitt mál, ſem þráſtur er.
sá hlýtur eldinn ſkara, ſem kalda vini vill verma (adrir: marga vini vill verma).
sá kaupir fleſtan óþarfann, ſem fæſt hefur fyrir ad gefa (adrir miſsa).
sá kemur nógu ſnemma, ſem heingdur verdur vid ljós.
sá lifir óhultaſtur, ſem litils óſkar.
sá nýtir fleſt, ſem af fæſtu hefur ad taka.
sá nýtur nokkurs ſauda ſinna, ſem ullarinnar nýtur.
sá ſem kaſtar ſkarni á adra, kámar ſjálfan ſig.
sá ſkal hýdingu valda, ſem heimſkaſtur er á þingi, Jón Olafsſon de cogn. spirituali.
sá veit, er reynir, en óreyndur tortryggir (ſá veit gjørſt, er reynir, P.) ſ. Magnúsar Eyjajarls blſ. 368.

sá veit gjörst, sem reynir, Grettisf. 42. k. blf. 118. sá veit fleira, sem fleira prófar, P).

sá verdur eingi barinn, sem húsbóndans skipan gjörir.

sá ætlar adra góda, sem sjálfur er gódur; sbr. kv. sjera Steffáns í Vallanesi blf. 22.

sameign gjörir tídum sundurþykki

samt er strákur, þó stýri aud.

samt þýtur (sama þýtur, P.) í þeim skjá, sem gatid er á.

sannast hvad á sínum tíma.

sannleikurinn (sannindin eru) er sagna beztur.

sár eru synda gjöld.

sárt er ad missa þess, sem mædilega er aflad.

sein idran er sjaldan gód.

seinna koma sumir dagar, en koma þó.

seint er ad kenna fóli visdóm.

seint er ad kenna til, þá komid er ad hjartanu.

seint er ad spara, þá bylur á botni.

seint er mann ad reyna, Ljósvetningaf. blf. 46. Leingi skal manninn marka (reyna), P.

seint er um lángan veg sönn tídindi ad spyrja, Gylfa ginning, Rasks útg. blf. 45.

seint fyllist stafkarls skreppan.

seint gleymist þad, sem leingi og vel er lært.

seint koma latir menn til verka sinna.

seint koma sælir, og koma þó.

seint reidist latur rúmi (seint mun latur rúmi reidast., P).

seint vagar kálffull kýr.

sem húsbóndinn er, svo eru hjúin.

sjer hvad sjer aumra (sjerhvad, P. meiningarlaust).

sjerhvad hefur sína tíd, kv. sjera Hallgr. Peturssonar blf. 233. „um kristinns manns athæfi".

sjerhver þekkist af sínum verkum.

sjerlikir bezt saman búa, Heimsspekingaskólt.

sjaldan brestur óþrifna konu áhald.

sjaldan deyja búrkonur (eda: búkonur) fyrir búrdyrum.

sjaldan er bið til batnaðar.
sjaldan er góður skyndiþvottur, (skyndiþvottur er, v. s. frv. P).
sjaldan er ísing eftst á snjó.
sjaldan er lángvinnur laugardags þerrir.
sjaldan er vindur í ólundarkindum, eða óljettum konum.
sjaldan leyna augu, ef ann kona manni (augun ei leyna, v. s. frv. P.) aðrir: ekki leyna augun, ef ann kona manni.
sjaldan skilst að strákur og hnakki (líklega fiskhnakki).
sjaldan vantar veganda vopn (sjaldan brestur v. v. P).
sjaldan þrýtur þrasa (þ. e. krumma) kjaptamátt, D.
sjálfboðið er góðum gesti.
sjálfrátt hjú sveltir bóndans bú.
sjálfum sjer trúir hver bezt, Ársrit presta 1. árg. bls. 34.
sjálfur veit bezt hvar að honum kreppir skórinn.
sinkum er ekki um svánga menn.
sitt er hvað að hafa, fá og halda.
sitt er hvað ramleikur og ráðkænska.
sitt er hvort gæfa og gjörfugleiki, Grettis s. 36. k. bls. 113.
sitt geðjast hverjum bezt.
sitt lag lætur hverjum bezt.
skamminnug er óþokkans þörf.
skammsýni kannar skot, D, bls. 430.
skammur er blæn briminn.
skylt er hendi af höfði að bera.
skömm (stutt, P) er skipmanna reiði.
slægur etur slægs mat.
smáþæg eru börnin.
snemma gýtur góður vetur kálfi.
sorphaugar eru seppum kærir.
sparast tala spakir menn.
sparneytni og heilsa spyrðast vel.
spónasmiða börn (spónasmiðir, P) eiga opt vesta spæni.
spurn fræðir spakan.
stirð eru gömlum koðubeinin.
sum vinátta er svikum næst.

sundurþykki er gæfugrand.
sundurþykkir sína gæfu lesta, D.
súrt (seyrt) er lof í sjálfs munni.
svángur er sá, 'er eptir jetur.
sveingd kennir vargi að sækja bráð.
svinnur er sá, er sig kann, Hrafnkells s. 3. kap.
svo er frágánguriun, sem fingurnir, er unnu.
svo er hver, sem hann vill, Fóstbr. s. i Grønl. H. M. 2. bd. bls. 378.
svo er hver, sem heitir, Fóstbr. s. á Skinnbókarbr.
svo er hver virtur, sem hann er girtur.
svo ferst hvað, sem feingið er.
svo geingur hverjum, sem hann er góður til.
svo hjálpast býr, sem birnir.
svo leingi lærir, sem lifir.
svo lýtir heimskan minnst, að hún hafi sig sem minnst frammi.
svo má einn ljúga, að níu hángi.
svo má hvert ker fylla, að út af flói (hvert ker kann að verða svo fullt, að, o. s. frv., P).
svo minkar rausn, sem munir þverra.
svo missjest öldrudum, sem úngum.
svo sjá augun bezt, að hendurnar haldi á.
svo skartar hárið bezt, að höfðinu fylgi eitthvað meira.
synd kemur með hlátri, en fer með gráti.
syndu manninn, en ekki matkerið.
syndum vjer fiskarnir, segja hornsílin.
sæt er synda ást, Lyflings þ.
sætt er allt, sem sjálfum líkar.

T.

Tíkur tvær um eitt bein, og píkur tvær um einn svein, verða sjaldan samlyndar í þeirri grein (hundar tveir, o. s. frv., P).
til frægðar skal konúng hafa meira enn til lánglífis, Fms. 7, 73.

til hófs er bezt ad búa, s. Ásmundar kappabana bls. 465, Rafns útg.
til litils er ad bera vatn á klettinn.
torgætir eru tryggir vinir, Kórmaks s. í vísu.
traud verdur hønd af venju, Harms. 42. er.
trautt á tirrinn trúan þjón.
tveir eru í hættu hverri, Kjalnesínga s. 10. kap. adrir: tvent er í hættu hverri
tvenn (tvø, Bodsrit) eru hófin, og ratar heimskur hvorugt.
tvennar eru tídir (tvennir eru tímar), adrir bæta vid: þó misjafnir sjeu.

U.

Ulfr kennir illur hirdir.
úngbørn og gamalmenni geyma sjaldan leingi gard (þ. e. kirkjugard).
Uppgjøf er einhver bezta hefnd.
útlenzk túnga hefur í før med sjer útlenda sidi.
útlenkzt óhóf bitur verst.

V.

Valt er firda fjør.
valt er skjól í vandrædum, D.
valt er vifslund ad trúa, D.
vandaminna er ad vera í heimahúsum, enn hirdsølum.
vandi er hófs ad gæta í velgeingninni.
vandsjed er hvad vid tekur, ef vissu sleppir.
vandsjen er hverjum annars sæla, D.
vandsjenir eru margir, Grettis s. 70. kap. bls. 142.
vandt er ad sjá hvar sæls manns efni situr.
vandt er úr vøndu ad ráda Hrafnkells s. Freysgoda bls. 33; sjá Bodsrit.
vandt er velbodnu ad neita; sjá P. bls. 345.
vandt er tveimur herrum ad þjóna, og vera bádum trúr. Adrir: þad er ekki gott ad þjóna tveimur herrum.

varat (þ. e. ei var) af voru skeikt, af þvoru, Þorf. s. Karls-efnis í Grønl. H. M.

veit hygginn hvad vid sitt hæfi er, D.

veittu láni verdur hver ad bíta, Eingildiktur.

vel er þess gætt, sem gætinn geymir.

veldur ei (ekki veldur, P) sá varir (þó ver fari, bæta sumir vid), Ritlíngarekstur.

venja má villudýr, en ei vonda konu (margur temur villudýr, en ei vonda konu, P).

venst aumur vosi.

verdur hver þad verda skal (rángt í P. bls. 349).

verdur þad er varir og ekki varir, Grettis s. 16. k. bls. 91.

verkin lýsa hverjum bezt, 4. Stellur. 47. er.

verri er skømm, enn skadi.

vertu sem flestir, þá vita þig fæstir.

vid heilt er bezt ad búa, Tónkvædi.

vída fær vel kynntur náttstad.

vif er vers yndi, Ljódabók Jóns Þorlákssonar.

viljann er ad virda, þó vanti máttinn.

vin skal til vinar drekka, Sturl. 10. þ. bls. 17.

vinar skal í þørf neyta, Íslendínga s. 1. bd. bls. 271; sbr. Fms. 8. bd. bls. 399. Í þørf skal vinar neyta, P.

vindur er tornæmastur (þ. e. illt er ad ná honum), Lýslíngs þ.

vinna er gód vid fátækt.

vinna er lasta vørn.

vinna gjørir væran svefn.

vinna í æsku veitir hvíld í elli.

vinur er sá í vanda reynist (adrir: í raun reynist). Þad er vinur, sem vel í vanda reynist, Bodsrit).

vinur er sá (sá er vinur, P) til vamms segir.

vinur þegar þú vilt mjer nokkud, en þræll þegar þú þarft min ekki.

vinnur mær vanda sinn.

vísast er þad í hendi hefur.

vitfyrring og losti eru ofdrykkju börn.
volar hún krepja ef kylur í nögl.
von er lidenda lýf.
vond samvizka er versta kvöl
vondt er vinalaust land.
vondt hjú vanar bóndans bú.
vondt hlýzt af voldugra deilu.
vondur er hálfsmánadar strákurinn, en verri viku stelpan.
vosi venst vesæll madur, Arsrit presta, 1. árg. bls. 48 = venst aumur vosi.
völt eru einatt völdin þá, Gylliniljód síera Þorgeirs Andresarsonar 20. er.

Y.

Ýfirbætur liggja til alls; adrir: bót liggur til alla.
ýmsir verda undan ad láta.

Þ.

Þá er hart í ári, þegar einn hrafninn höggur annars augu út.
þá er illa keypt, ef annarhver hreppir skada.
þá er þögn þarfleg, er munnurinn vill mæla illt (ödruvísi, Þ).
þá eru vetrar hörkur úti, þegar spóinn vellir graut, Fjel. R. 14. bd. bls. 155, „um mannfækkun af hallæri."
þad á ekki saman tvöfaldur (slægur, Bodsrit), og einfaldur.
þad bætir á skömmina ad bíta af henni höfudid.
þad einum er gjört til hegningar, er ödrum gjört til varúdar.
þad er ekki (sá er enginn, Þ) óláns madur, sem enginn hefur ólán af.
þad er ekki bókin, sem lærdan gjörir, heldur bókidnin.
þad er ekki gott ad sleppa sledanum framfyrir eykina (þad er illt, v. s. frv., Þ).
þad er ekki gott (illt er, Þ) ad vera bædi ger og matvandur.
þad er ekki gott ad þjóna tveimur herrum.

þad er ekki heiglum hent, ad eiga vid hann hefsa (sídari hlutanum sleppir P)

þad er gódra sidur, ad leggja saudinn nidur.

þad er hverjum lángminnugast, sem hann lærir af skada sínum.

þad er hverjum tamast, sem í æskunni er numid. Grettis s. 83. kap. bls. 150.

þad er hvers baldúr (þ. e. mæda), sem hann ber.

þad er lítid sem hundstúngan finnur ekki.

þad er lítid þarfa tal ad gifra um geitar hárid.

þad er lítill mannskapur ad leggjast á lítilmagnann.

þad er mikid mein ad hafa lángan heim (þ. e. illt er óyndi; lángan = laungun), sfb. A. M. 4. bl. br. 167.

þad er ójafn leikur, þá stormur glímir vid sátu (strá) D.

þad er seint ad segja amen, þegar allir djáknarnir eru þagnadir.

þad er sjaldan gott skáld, sem gamalt kvedur.

þad er veslum fróun ad vita annan í kvölinni med sjer.

þad er þjófsins verja ad ljúga og sverja.

þad finnst í laup, sem illa er táid.

þad kemur aldrei offnemma, sem eptir er þrád.

þad man leingi, sem fyrst lærir.

þad skal á þrjót (þjót, P) þorna, sem á þræl vöknar. Adrir: þad skal í þey þorna, sem á þjó vöknar.

þad skal leysa, sem lidid er, þ. Hem. Asláks s. 8. kap.

þad skal úngur læra, sem gamlan má næra (sem gamall vill hafa, P).

þad skyldi úngur fremja, er gömlum ber ad halda; sbr. Harms. 42. er.

þad svíkur (prettar, P) margan ad kaupa ósjed.

Það verður að segja svo hverja sögu, sem hún geingur.

Það verður hver að bera, sem ekki kann að breytast, Kv. síera St. í Vallanesi 139. blf. = það sem verður að vera, viljugur skal hver bera, P).

Það verður hver, sem hann er ætlaður til.

Það verður mörgu sinni, er minnst varir, Krákumál í F. N. s. 1. bd. bls. 282; sbr. margan hendir það, er minnst varir, Orkn. s. bls. 82, og P).

Það verður vondt um síðir, sem vesnanda fer.

Það vinnst opt með blíðu, sem ekki fæst með stríðu.

Það ýlfrar allt, sem af úlfi er komið.

Þaðan er jafnan víkings von, sem víkingurinn býr, Kv. síera St. í Vallanesi bls. 148.

Þagmælska er þarfleg eign.

Þángað fýsir elskugann, sem unnustan er.

Þangað leitar ástin, sem auðurinn er fyrir.

Þángað sækir kláriun mest (þángað er kláriun fúsastur, P), sem hann er kvaldastur, Örvarodds s. í F. N. s. 2. bd. bls. 252.

Þann er gott að fræða, sem sjálfur vill læra.

Þann er hægt að verja, sem einginn vill berja.

Þann má ei kefja, sem guð vill hefja, Þ. Hemings Asláks-sonar, 7. kap. Þann er ei hægt að kefja, sem kristur vill hefja, P)

Þar er ekki von á góðu, sem tvær túngur eru í einu höfði.

Þar er gott að koma, sem öll hjú fagna.

Þar er lítið til vits að taka, sem konur eru, Þ. Þorsteins Stángarhöggs.

Þar er margt að varást, sem margt er um.

þar er mjer úlfs von, er ek eyrun sjek, Fafnismál 35. er. og þaðan í Volsúnga s., í F. N. s. 1. bd. bls. 164.

þar er sjaldan þurt, sem þursarnir sitja.

þar fær óhamingja inni, sem ósamheldni er: húsráðandi.

þar gætir meir missirsins, sem minna er fyrir.

þar klappar margur á, sem hann vill eitthvað út fá.

þar sem kötturinn er hvítur, þángað á kinnarinn erindi.

þar sem kötturinn kemur inn hofdinu, þar kemst hann allur.

þegar ein báran rís er önnur vís. == aldrei er ein bára stök.

þegar sliðið á til að vilja er hægt að fótbrotna á sljettum vegi.

þeigir þegar þjófanna er getið.

þeim lyndir vest, sem líkastir eru.

þeim verður sjaldan gott til granna, sem glósa mikið af sjálfs síns frægðum, Grobbíansr.

þeim þykir minkun að læra, sem minkun þykir að spyrja.

þeir láta mest yfir sjer, sem minnstir eru mennirnir.

þess er (verður, P) getið, sem gjört er.

þjokkva skal hræsinn við með hrísi, Fms. 6. bd. bls. 39 == þjetta skal háfan við með hrísi.

þrisvar var allt reyht forðum, Grettis. s. 96. kap. bls. 160. (sbr. Sturl. 9. þátt bls. 253).

þúng verða gamalla manna föll, þ. Þorst. Bæjarmagns (P undir: þúng er eptirreiðin) aðrir: stirð verða, o. s. frv.

þúngur er þeigjandi róður; sjá P) bls. 413.

þunnt er það blóð, sem ekki er þykkra, enn vatn.

því meira sem eptir barninu er látið, því keujóttara verður það.

því skal barni bjóða, sem betur tekur við.

því skal úngur venjast, sem gamall skal fremja.

þykkt er það blóð, sem ekki rennur til skyldunnar.

þögn er heimskum hollust (bezt, P. aðrir: hent), Kitlíngarekstur.

Æ.

Æ kemur vit með vetri.

æ sjer til gyldis gjöf, Háfamál 148. er. (= æ sjer gjöf til gjalda, P).

æsir óhegnt dæmi.

ætíð dregur nokkuð til þess, sem verða vill.

ætíð hefur iðjumaðurinn nóg að vinna.

Ö.

Öfund fylgir orðstír góðum.

öl er alda rógur, Háfamál.

ölfaung forðast fátæks gaung, Stafrofskver P. Guðjónssonar.

öll eru verk til einhvers gjörð, 3. Grobbiansríma.

öll jel birta upp um síðir.

öll velgeíngni eitthvað hefur til meina, D.

öllum er batinn boðinn.

öllum er sjófáng sameiginlegt (allir eiga sjófaung saman, P).

öllum kemur elli á kne; sbr. Gylfaginning 47.

örbyrgð kennir illum klæki.

örlátur auðlaus er sem kappi vopnlaus.

örverpi er jafnan í ætt hverri.

Prentvillur

í hinum fyrra viðbæti íslenzkra málshátta, 1843.

Blſ. 21. línu 31, viðs fyrir vigs.
— 22. — 12, bykli — byrði.
— 31. — 1, nudir — undir.
— 33. — 5, kvøl — vøl.
— 37. — 24, meyu — megu.
— 41. — 17, leikur — laukur.
— 52. — 28, heima-
kvinnum . . . . . . — heimahvinnum.

Málshátturinn í **Njólu**: **myrk er ófarin gata**, er líklega rjettari enn það, ſem ſtendur í hinum fyrra viðbæti málsháttanna blſ. 39, og tekið er úr ſøgu Jóns biſkups helga: **ókunnug er myrk gata; vandrøtud verdur blindum ókunnug gata** hefur P. Fyrir það ſem ſtendur á 12. blſ. í ſama viðbæti, og tekið er úr ſøgu Páls biſkups: **betri er ſígandi ardur enn ſnúandi**, veit jeg ekki nema rjettara væri: **betri er ſígandi ardur enn ſvífandi**, nema ef ſnúandi getur verið hlutarheiti og merkt ſljótur ábati.

Suuaade

